

расп

Бүгү чурттарның, пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 149 (9523)

Четверг, июнь 27, 1974 чыл

1925 чылаа үлдээлеттинген

Өрткө 2 көп.

СОВЕТ ТЫВАНЫҢ ЗО ЧЫЛ ОЮНГА ТИИЛЕКЧИЛЕР

Тываның тараа-жылылары чызын чажар тараа культураларын тарырып дооскан дораан-на тараа болгаш эрте быжар культураларның чыгы ажаалдазынче киргизипкенер. Час хат-навыскалык, надышкынык болза-дээ, хову-шөлдерде бек үнүштөр хөй-биле үнүлөп иелгилээн. Ылангыч чыс чатганының соонда алар улам көвүдээн.

ТАРЫЛГАНЫЧ ЧАЙГЫ АЖААЛДАЗЫ

Республиканың хөй-хөй колхоз, совхозтары амыг үеде вегетастыг (культураларның өзер чадазын барымдаалап суггарары) суггарылганы чоруда бергенер. Республиканың амыл-агыялары 10 муң ажыг гектар шөлае вегетастыг суггарылганы чорутканнар. Ындыг суггарылганы «Адаан-Маалар», «Сут-Хөл», Тона аттыг, ССРЗ-ниң 50 чылы аттыг болгаш «Бай-Тал» совхозтар эки чорудуп туралар.

хат-навыскалык, надышкынык чыс болганы-биле ол айтырыгны шиптирлээрин өрйөттүп туралар. Эрткен хүнериниң эвээш-биче чыс-чайы чыгы культураларының өзүринге деткимчени берген. Оң-биле кады бек үнүштөр улам көвүдээн. Ычангыш оларга удуз химиятиг бүдүмелдерин (гербицидтерин) ажыглаары чугула апарган. Ындыг ажыдары Биш-Хем, Каа-Хем, Таңды районнарның колхоз, совхозтары бедик денелдеп чорудуп турар.

ШЫГЖАМЫРЛАРНЫ БЕЛЕТКЕП ТУРАР

Алтайның дык хөй районнарына үргүлчүлөдөгү чыс-таашынар эрчилээн. Агрономнарның бодап турарын өзү-гаар амыгга, тараа культураларының өзүлөзүнге ол чыс-таашыны эки салдарны чедирер.

Тываның көдө амыл-агыл дуржулга станциязының алдыгы бригаданың районнарга богулаан эдикти-мастерлерин болгаш чер чарыкчыларын тилекчилери—республиканың колхоз, совхозтарының муракчы механикаторлары чыгып келгенер. Тыва АССР-ниң көдө амыл-агыл министрлини орамыкчыны В. С. Борисов механикаторларның конкурсуун амыдып, чыс-те чугалаан.

ТУНДРАНЫ ШИҢГЭЭДИП АЛЫР

Чуоктианың тундралыг черин калбаа-биле шиңгээдип алырын Магаданың мелиораторлары эгелээн. Андыр чыс-таашында 2200 гектар шөлае зэлеп турган Александра деп хөлдү кургадырын эгелээн.

Баштай-ла Биш-Хем районун «Саян» совхозунун механикатору Михаил Кузьмич Решетов доозупкан. Ол 104,9 балды чедип алган. Ыйгыларын тилекчилери—республиканың колхоз, совхозтарының муракчы механикаторлары чыгып келгенер. Тыва АССР-ниң көдө амыл-агыл министрлини орамыкчыны В. С. Борисов механикаторларның конкурсуун амыдып, чыс-те чугалаан.

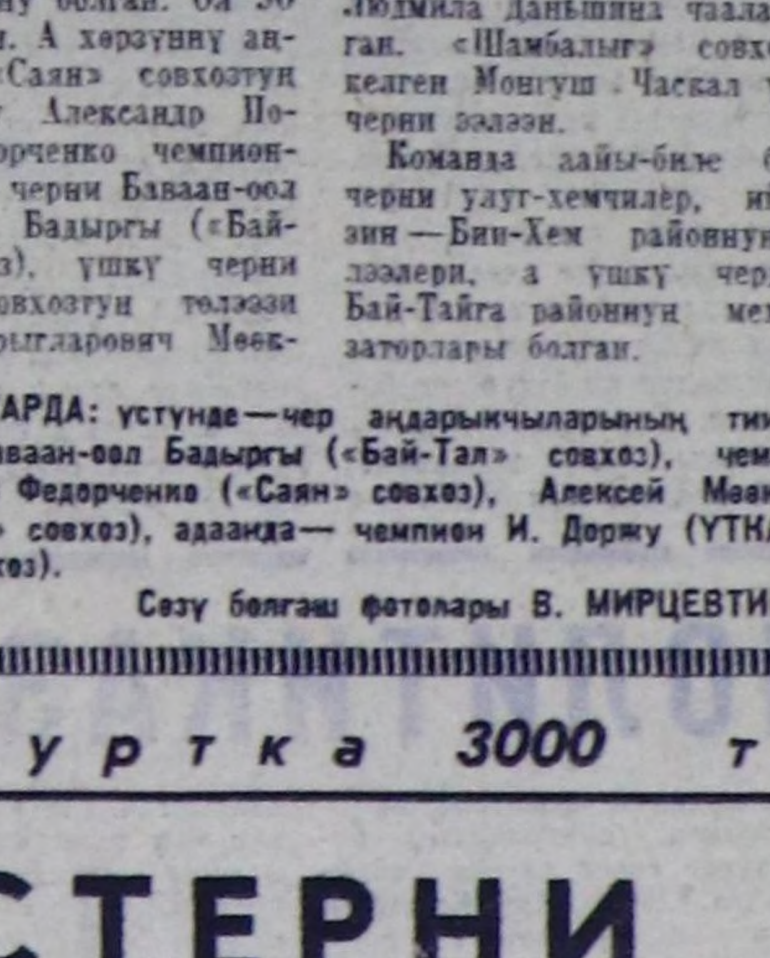
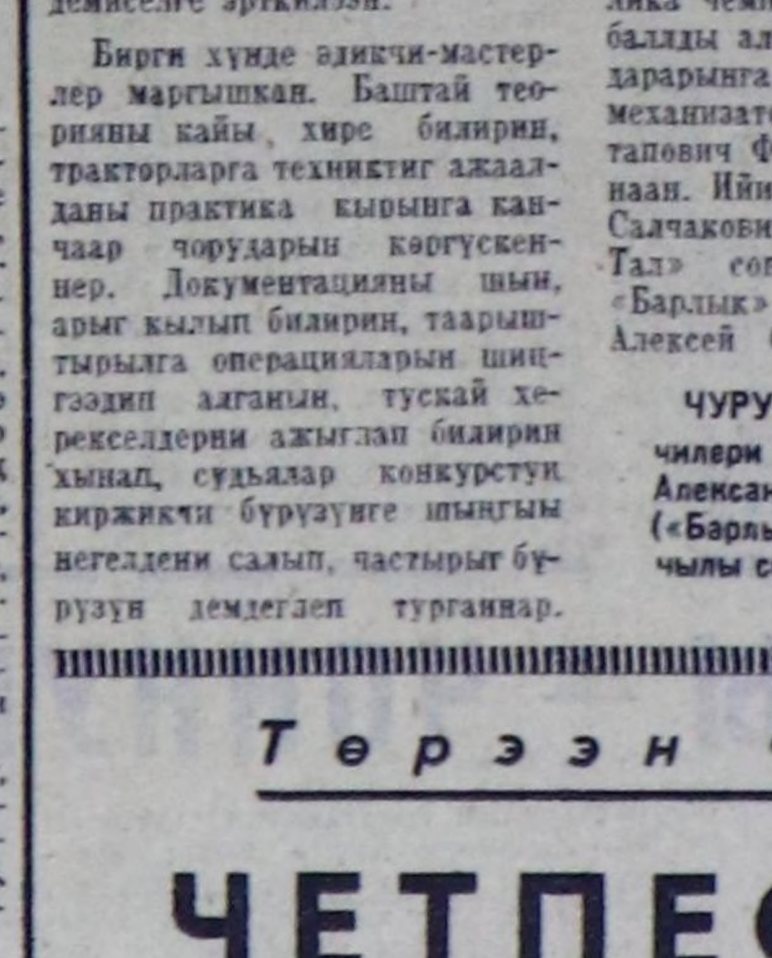
ДЕЛГЕМ ОРУКЧЕ

Улуг Төрөөн чуртувустун чер бүрүзүндө шыккан, бистин республиканың ортумак школаларына бо чыгы доозарының эгелештерин чедип алынганын эркен. Ол дугайында өөрүчүгү мездерди хөй-биле хөй түрүп. Чугае хоборанын чамдык школаларын бедик көрөлтүр.

Нолхоз, совхозтарның удуруткучлары, тусый эртемчилер, ында партия организациялары эртен чыдык частырылганы каттаптай, тоску беш чыдык тодаралыкчы дөртүк чылында көдө амыл-агыл культураларының бедик дүжүзүн өстүрүп алар дээш оларның ажаалдазынче көп кичээнгейни угландыраары чугула.

ТЫВА АССР-НИН ДЭЭДИ СОВЕДИНИН ДОКТАМАЛ КОМИССИЯЛАРЫНДА

Дүүн Кызылга Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң доктамал комиссияларының хуралдары тус-туста болуп эрткилеэн. Республиканың Дээди Совединиң хойлу-дурдурлар санаалдар доктамал комиссияларының хуралында Бай-Тайга район Совединиң тускумунун чынында намы четөөннөр хөдөөниң талааны-биле комиссияның ажылынын дугайында айтырыгны чугалаашкан. Анаа райкүсөөм даргазы Р. С. Хунай-оол илеткеп кылган.



Республиканың школаларында өнүгү класкылар июнь 25-те өөлгү экименнерни дүжөдөгөн. Найысылал Кызылдың № 2 ортумак школаның өнүгү класын бо чылын 100 ажыг ички доозуп, ортумак эртем дугайында аттестаттары айтылган.

ЧУРУНТА: доозучу Рита МОНГУШ англи тил экименнерге айтырылганын хөдөйлөп өлүр.

ЧУРУНТА: доозучу Рита МОНГУШ англи тил экименнерге айтырылганын хөдөйлөп өлүр.

ЧУРУНТА: доозучу Рита МОНГУШ англи тил экименнерге айтырылганын хөдөйлөп өлүр.

Ужудушкунда «САЛЮТ-3»

Космос делгемге шиңгээлериң программазыга дүштүр Совет Эвелелине 1974 чылдың июнь 25-те орбитага ужудушкун кылдыр «Салют-3» станцияны октаргай делгемге салып үндүрүп.

Моол өнүктөр Тывада

Моол Арат Республиканың Убса-Нур аймааның улусу контроль органынын бөлүк ажылдакчылары Кызылга келген. Делегациянын составында аймактың улусу контроль комитетиниң даргазы эш Чимэд, улусу контроль комитетиниң инспектору эш Чолга-Сурэн, Убса-Нур аймактың күтүккөч комитетиниң секретары эш Яма слар кырып турар.

Төрөөн чуртка 3000 тонна дүктү берээл! ЧЕТПЕСТЕРНИ ЧАЙЛАДЫР

ЧУРУНТА: доозучу Рита МОНГУШ англи тил экименнерге айтырылганын хөдөйлөп өлүр.



Тандада Тока аттыг совхозтун мурнакчы хоймузу. Социалисттик Иш-ажылдын Маадыры Уин-ool Андреевич Бавун-ool кадай Солдат Чечковна-биле тосну беш чылдыг то- даралычы дертук чылында база эки амылдап турар. Мур- накчы хойму эг-бүлө совхозтун хоймуларынын арасында кал- барган социалисттик чарыкша тиелечи болуп үнгенер. Олар- нын чедикшигинин куш-ажылы чагыс чер чурттуларын өөртүп турар.
Малды ажаап, надарарының мурнакчы арга-дуржулганын амыглавышаан, олар бө тодаралычы чылда таруур чүс хой- дан-на 118 хураганы менди камгалап алганнар.
Олар ам хоюн кыргылдага белетлеп турар. Маадыр хой- музун хулалгази база улаг. Бир хойдан-на 4 кг-дан эвезшэ эвес дунга кыргып аларын ол хулалган.

В. МИРЦЕВИЦ фотоу.

Тываның кооператорларында

СУТ-ХӨЛДҮН ИШЧИ КИЖИЛЕРИ

УЛЕГЕРЛИГ АДА-ИЕ

Монге-Назын Оскурович, Бийбик Ачылаевна Ховалыг- лар бодун иштин кижилери, чеди уругунун ада-иези. Ирей- ин хари ам бежен тос, а уг- бай база назылаш пенсия- лаан. Олар наандырган үле- дерети ой-шанна буттады- рарында чүткүдүгүлерин, эг-бүлө амыдырага үлегерли- дерин бирээзи.

Келер үениң кадрлары — бие чаштарынын кизи- дерин бугу-ининин чугула херээ, Ховалыглар ол талазы- бие макталдыг, школа-биле харилазын быжыг. Башкы- ларын сүмейген даянган, уругтарынын кизиңизинге- не докталап сакшы салып келген. Оун уламын олар- нын уугулары үлегерли ажал- дап, бичелери кызмак өөр- киңи турар.

Уугу уруу — Александра ортумак школаны, а дараа- зында пединститутту чедикши- киниге дооскаш, ам башкы- лап, Суг-Аксы ортумак шко- ланын коллективинде партор- ганизация секретарылап турар. Оун бие уруу — Чечек он класты, улуг огу — Дарган- таан кезде ажил-агы технику- мунын ветеринария салбы- рын, оон бие огу — Маадыр- ола Новосибирскинин тууг институтун тус бүрү чедикши- киниге дооскаш, ам чога бараап болуп амылдап турар. База бир уруу — Красно- ларскинин медицина институту- нун бешки курууна, а бие огу — келер чылын онгу класты дооар.

«Сут-Хөл» совхозтун ажил- чын кооперациянын ажил- чыны Монге-Назын Оскурви- чини коллектив хулалдар. Он ак сеткилдиг куш-ажылдыг «кап-даа улаа мактан демдег- леэн.

БАРААН БОЛУКЧУ

Хүүректиге кезде магазин- дин эргелечтин коммунист С. Э. Ондар ол шокмок девис- кезде бежен ажил өрге мал- чыларынын аш-чөм болгаш улетпур барданнар талазы- биле херегелени ууткүл чөк хандырып, чога мактазын амылдап турар. Ол чүгө Сут- Хөлде эвез. Чөөн-Хемчик па- йонда бөжин сурагылыг, хой- нитичи «садыжыларын» би- раан.

Совет садыгын культуразы дөш демселчи Сеен-Ойдуң Артиневичини көргүзү мур- вуку чылдарын бөр бежик бо- луп келген. Токаралыкчы чы- лдын бантайгы квоталында бараан сарылгаанын планын 109,4 хуу, а апрель болгаш май айларынын 110,5 хуу күүсеткен. Ол төлөнгич сады- жын фото-чүрүү Сут-Аксы- нында ажилчын кооперация- нын хулалдап самбыраанна демдегеткен база таварылаз эвез.

С. Э. Ондарын магазини ке- зээде шевертик, девискеэри аяр, барааныры чыскаалдыг, өртег-үнезин айткан турар. Херегелечилерге оон эивелин, чонун чыгыны ой-шанна хандырып, чөтүлдүн чурттагылар, кезде малчы- нар мактан тургулаар.

Коммунист садыгы ол ал- бан хулалгезин ак сеткилдиг күүсөпун турар, ол партия ор- ганизациянын идеялыг агитатор. Ол девискеэде чамык козан малчыларнын чагыткан парадлазын ой- шаанда таралыны база ха- рылган турар.

Совет Тыванын 30 чыл ба- ыраанында адалжыткан со- циалисттик чарыштын ээчөөн- ге киргеш, бө чылдын бараан саарылаз планын 150 хуу күүсөдери күүсөткен. Оон са- зу ажил-херек кырыга бот- таныр.

Совет Комитетинин сайыра- дып турары эртемниг комму- низмниң теориясы болур.

М. Б. Арбай-оол Сут-Хөл ажилчын кооперациянын хо- учуларынын бирээзи, ол кол- лективте ам барык үжөн чыл амылдап келген. Оон пазын алаан ашкан, ынчалза-даа алаа-бышкак чик хевээр, ажил-инне чүткүлү амык- тарга үзегерлиг барбушаан. Ол ам кооперациянын чүтүрүкү ажилчын.

Монгуш Белековичини ак сеткилдиг куш-ажылды, кижилерге эвилел, найбаралдыг эки мөзү-шнырың оң кол- лективни кезээде үзөп кел- кер.

О. БОРАШ.

БОДАЛДАРЫМНЫ ИЛЕРЕТТИМ

Бизилык эт комбинаты улут бугу-индеринин бирээзи. Анаа яны-бүрү колбасаларын кылырынын аныга бугу-ини- нын оскө-даа кураагыларын амылдап болуу дег. Чижээ, ханан амангын колбасаны кылып, чога салын болуру- нун аргазы чүге черде чөк деп?! Анаа оюн кылбода кулча болгаш аман кирер өске-даа чүтүлдү холуп ол болуп деп бо- лдуар мен. Оун мыңлар кыл- гап, быжырыпса, амылдың, чаагай колбаса оон үнер. Чөп

онү күзөлдүн-биле садып алы- ру чугаажок.

Национал чөмөрүн ханан кылып быжырып, салгыларын арган өөренип көөрү чөгүмчүлүг дээрин чөп бо- ла чугаалажып, күзеп турар боор-дур. Мен болаарым эт комбинатында азы столова- ларга-даа ындыг чөмөрүн кы- лып салап болза, чөп онү дү- гени-биле садып алыр. Оун дү- бөргө амылаан кылган колба- саны канчал садып турар-дур. Ханан колбаса кылган ха-

андырып каар болза, база-ла ындыг болуу дег. Ол безин бе- лен бакыраас чөм болгай.

Ханан кылган колбасаны Белогор хойрайла садып ту- руп көрөш, магаап, болум- пун болаарынын илереттим. Оун кылдыра ханын үр тут- паны, ийн-үш шак хире үениң дургузуна кылгыр билдирим. Оон башка чигле ол үрелип, дөстөп бээр. Оун чөм кылдыр кылгырынын технологиязын ыяк сагып, шын тургузуп алы- ру күзөлгич. Оун кылдыр де-

рилелер тургузарыга улуг эвез чарыгдал, шүүдөлер үнер дег бодаар мен. ынчалза-даа ол чарыгдалыг үч чөмөн кир- ген орулга каш хонук дургу- зунда каш-даа катап дулгалтар. Бө ажилды боттандырган бо- ла мажыныгерге, столоваларга эйтен кылган чөмөн асор- тментизин көвүдөр, орулгазы- даа арбааар дег.

Р. АРАНЧАА, РСФСР-инң Кургане шаща- лынк лауреад, ус-шевер ча- заныкчы.



Тыва республосузтук септелге-туудү эргелелини ажил- чыныры Тамара Медведева биле Клавдия Гринеева олар шу- тиатур-малартын мергелинн тергич эки шингээдин алган- нар. Олар АТБ гарамнык болгаш республосузтук адми- нистративтик бажынының тууандуу шевээр амыдырын кылып турарлар. Олар боттарының ажил нормазын үр- гүлчү 140-150 хууудан нуду эвез күүсөдип турарлар.

ЧУРУНТА: Т. Медведева биле К. Гринеева.
А. М. КРОВОЖИКИНИН ФОТОУ.

ПАРТИЯНЫҢ ПОЛИТИКАЗЫ — ЧОНУҢ ЭРГЕ-АЖЫКТАРЫ

СССР-инң Дэди Соведияге сонгулаа коммунисттериниң болгаш партия кижиниң эвез- териниң болууну долу тывел- геиз-биле доозулаан. Соци- ализмниң байдалында баш- карыкчы Коммунист партия- биле партия кижигү эвез массаларын сонгулаага эвез мажыныгерге чүткүлү эвез улугула болушкун болур. Ол партиянын болгаш совет улустун революстуг демисел- ге, социализм база комму- низм тургузушкунун бугу дургузуна ханналган чарык- бераачылар турар. Ол чагыс элтин эконимиктиг үлөзгөн- дө база социалисттик өңчү, со- циалисттик бугу-инге харыла- залар болур; политикагы үлө- згөн — социалисттик, бүтүлү улуусу демократия, ажилчын агы биле тарачыларнын быжыгы өрар эвилел, бугу амылдарын болган соннал бе- дүктөрүн, бизинң нитилел- дин бугу шапкыларнын кол эрге-ажыктарын болгаш со- ругаларнын нитилелкээ бо- лур. Партиянын болгаш улус- тун чагыс эвезин идеялыг баазасы болза марксизм-ле- ниничи өредик, партиянын кол- лективтегги угаан-бодалынын,

оң Топ Комитетинин сайыра- дып турары эртемниг комму- низмниң теориясы болур.

1

Шаандамы болгаш эки кан- чылды бугу-ин күүне эрге- чагырганынң дээди органыга сонгулааларга Белекзе, депу- татка кандидаттарын сонгук- чүлүр-биле ужуражышкына- ры партиянын иштин болгаш дааштыкы политиказынң эң чүгүлө айтырылдарын тала- зы-биле улуг болгаш шыңгы чугалажышкын апарган. Лени- ничи партиянын ууртугалары- биле эртин келген оруун эргий көрүшүш, совет кижилер чеди адалыган чүддерин дуга- гайды, боттарынын агы чурт- талзынын болгаш даартагы талзынын болгаш даартагы хунуңун эң чигид айтырыл- ганын дугайын болат турар. Совет улустун чоргалдары чүдүлдери-даа, келер үезиниң чырыккылар перспективалары- да бар. Нитилел амыдыра- лынын бугу талааларына биз- инң аажок улуг чедикшине- ринис, кайгамчыктыг перспек- тиваларымыс Москва хоорай- нын Баумен сонгулаа округу- нун сонгукчулары-биле ужура- жылгага СЭКП ТК-нын Чинги- ле секретары эш Л. И. Бреж- невтиң чугалазына ханы бол-

ган тодаргай чырыттыган.

«Эркен сонгулааның бу- лузунда совет улуска кылгыр- дыныга СЭКП Топ Комитет коммунизмин улам тивелче- лери дээш, совет өг-бүлө бүрү- зүнүн амыдыралын экижерде дээш, совет кижин бугу-инун чаагай чорутуң күчү-шыл- лы быжылгаары-биле деми- селди чорудар деп демдегезиң.

Биздин хырып, эштер, бугу чүмени кижинин, улустун ча- гай чөрууга тураскалар. Бө мышак бодун өстерде комму- нистер партиянын ажил-чор- удугуназын эң ханы утказы болгаш эчис сорулгазы сиңик- кеп деп, эш Л. И. Брежнев демдегезиң.

Коммунистер партиянын удурутгалы-биле ажилчын агы- нын, тарачыларын болгаш куш-ажылчы нителгиче- шиянын күженишикчяери-биле Советтер чуртунда төугеде бир-ле дугайында сайыраң- гай социалист нитиле тур- густуган болгаш чедикшини- гиң хөгжүп турар.

Социалисттик тургузут нити- лелдин материалдыг болгаш угаан-бодал күштериниң көс- түп көрбөзү көдүрүшкүнү

хандырган. Бир эвез чартык чүс чыл мурунда Совет Эви- динде делегетин улутпур продукциянын бир хуу хи- реси онаажып турган болза, ам СССР оң бештин бир кезэи берип турар. 1923 чылда чурт- ка чүгө ийн тракторун кылган болза, эртен 1973 чылда беш чүс муңун бүдүргөн. Совет эр- те-чагырганың чылдарында массаларын үжүк-бижик бил- димде амылган культура- нын, эртемниң бидистерине, материалдыг хандырылган чо- рукче, агы үениң бугу тала- лы сайыраңгай чуртталга- зыңче эзулуг төөгүдүг шурааж- кын кылдырган. Бистин улус- тузус мурынай чам делегетин — чаа, социалисттик харылаа- ларын делегетин тургускан.

Ол чедикшинер совет кижилерин кызмак күш-ажы- лы-биле чедип алдыган. Комму- нист партиянын шын, ленинич политиказынын, нити- туралдын оң мерген удурут- галарын ачыында ол тивел- делерин болдунган совет кижилер билит турар. СЭКП- инң политиказы марксизм- ленинизмниң быжык суурун- туң үндөзүлгөн. Пар-

тия политиказын эртемниг үндөзүн дээрге Совет эр- темниң амы бугу-ин аргаларын нитилел хөгжүдөлдүнн хой- дударынң негелелерин, бизин эвезиң билшкан үндөзүн айтырыларын бугу тала- биле өөренип көрүп турары ол бо- лур. Эртемге үндөзлөдүгүн болгонда, ол политика нити- лелди бугу кижининин чогаалдык күш-ажылдын ачыында социализмниң комму- низмде шидиринин объек- тивтиг чорудун класбарты ар- ган берип турар.

Социализмниң байдаларында улус болза политиказын объектин-даа, субъектин-даа болуп турар. Нитилел хөг- жүдөлдүнн чаа чаа бүрүзүл- гө ажилчын чонун бугу-инге биле нитилелди башкара- рын, политиказын амыларга сонугулаалык болган меле- редик киржирине, социалист- тик демократияны улам сайы- раңгайыларынга таарымчалык байдалдар тургустунуп турар.

Сайыраңгай социалист нитилелге удуруткучу рольду боттандырмыш. Коммунист- тик партия совет кижилер бот- тары ийкек күрөң болгаш хай-инини организациларында

тылээлекчилерин ламчыштыр политиказын хевирээрине ба- за боттандырарыга эвезтик боттарын чедирин дээш, нити- лел херекче — коммунизм тур- гузушкунуна — чогаалдычы нинитивтазын илереттерин боттат аргаарыг болуң дээш, бугу-ле чүддерин кы- лып турар.

Партия биле улус чарам- мас, ынчарга ленинич пар- тиянын хун бүдүргө ажил- чорудугуназын бугу утказы — чога бараан болурунда. Нити- лел дөшлөдүзүңн хойдула- дын билешиле биле чөспөлдүн тывелчө чөп-биле тулуш хараалажы коммунистер пар- тияны бодунуң нитики болгаш дааштыкы политиказыга улус- туң меледери билит турар чү- дү, бизинң бунураган шим- чөзүшкүнүнн херегелелерин харилаалар чүддерин эртем эзу-биле илерелип турар. Ку- бага бодунуң чугааларынн бирээзинге, куба эштерге со- нуургады, эш Л. И. Брежнев мыңча дээш: «Биз Политбюрога болгаш чазакка хөй-хөй чугула айтырыларын көрүп, оларын талазы-биле шидиринер хун дээш, ол тургаш, чүңүң-даа дургула ол шидиринерин ажилчы чонун калбак масса-

ларына кандыг ужур-дузалыг болурун барымаалап турар бис дээрин силерге чугаалап болур мен. Чаа заводтар азы электростанциялар тулары- ны-даа, оон-он муң гектар чер- лериң суутарының-даа, чеми- шидилелелерин ийкек улус- туң херегел-бараанынын бугу- дуринин-даа дугайын чугаа- лашкан ажилчын бис, олар шу- тузу келе-кезде Коммунист партиянын бодунуң мурунда салган кол сорулгазына — улустун амыдыралын экиже- ринге чагырттырар.

2

СЭКП-ин болгаш Совет ку- руунениң политиказында, аңаа дүүшүр амылдап кылган ту- дар улус ажил-агынның му- рунуна ажилчын агынын му- рунуна ажилчын агынның социалист нитилелдин баш- чакы күжүнүң эрге-ажык- тары тоалазы биле илереп турар. Ол агынның өң турушту электичтинин, оларын бот- тандырары дээш идеялыг демократиянын үлөзгөн амы- дыралык эрге-ажыктары бугу совет кижилерге бөр дөмөк чөөк эрге-ажыктар бооп турар. Социализмниң бугу-ин күш- терин улам көдүрер, бүдүрү-

гени интенсификацияныче уг- ланышкын, эртем-техиниктиг дөшлөдүгө үндөзүлгөн, үлө- гүрүнү шактын хөгжүдөр бол- гаш оон ажыктын биделери, бугу улус ажил-агын пазна- рынын сайыраңгайындар дээш ийкек, чедикшиинн шидирителелерин ажилчын агы, бугу совет нитилел ханы сонугулаалык өске-даа чу- гула айтырылар партиянын эконимиктиг политиказын тиведе туруп, оон доктамак салгыш чөзүшкүнү көк кел- ген.

Нитилелдин амылдыг ажил-чорудугуназыга поли- тиктиг удурутгалын хандырба- шаан, партия оон бугу айты- рыларын болгаш соннал бе- дүктөрүн эрге-ажыктарын өөренип, барымаалап турар. Ол чорук партиянын политка- зының улусу мөүлүтүн, улус биле политиказын ханы хары- лаалык толарамы турар.

СЭКП-инн нити политиктиг улазымышкын кол кезээ болур оон агар политиказында совет улустун нити нацио- нал эрге-ажыктары, ажилчын агынның шычы эвилелчизин колхозчу тарачыларын амы- дыралык эрге-ажыктарын

Бүдүрүлгениң ажыктын бедидер

ЧАҢГЫС УГ-ШИГЛИГ АРГА-ДУРЖУЛГА

Бистин бүдүрүлгезис да- дугу бүдүрүр үзөтүрдө аныак — ол ам тургустунга-ла он чыл оюн июль айда демдегелер эрттүрер. ынчалза-даа Ак-До- вурактын даг-дугу бүдүрер комбинаты улутпур бугу-инге талазы-биле чуртту ол амри- талазы-биле чурат бүдүрүл- гелеринден калгы чөп, эртен секси беш чылда болгаш тоску беш чылдыг баштайгы үш чы- ланда комбинатка даг-дугу бүдүрүп үндөргө 1965 чылда турганына денээрге 4,2 катап, а куш-ажылдыг бугу- рүккүлүү 9,1 катап көвүдөш. Продукцияны чыла ортумаа- биче бүдүрүп үндөргө 11,5 катап, а куш-ажылдыг бугу- рүккүлүү 10,3 хуу болган. Секси беш чылдыг бугу-инге чөм комбинаттың төлөвөлдө көрүдүгүн күчүзүн ийн каттап ажырган. Ол бугу чедикшинер коллективтин эртем-шинчел болгаш төлөв- лөвдө институттары-биле сыйрып харылаалыг амылда- нын, бүдүрүлгениң техникни чартылгазын база оон бо- лаазыраңгай чыгачы м и д, кадрларын квалификациязын бекиткениң ачыында чедип алдыган.

Ажым-биле чугаалаарга, ком- бинаттың адырлары 1967 чыл- га чедир бүдүрүлгени болбаа- зыраңгай жымдар талазы-биле боттарынын арасында колбаа чөк амылаан турган. Кол- лективтин ажил, амыдыралы- нын бугу талааларын хара туулап турар чагыс аяк, бо- дамчалыг кылган план чөм турган. Казан куш-ажылды өртемге үндөзүлгөн организа- циянын планын 1967 чылда ажиллап кылмып тура, а оон сонунда тоску беш чылдын соругуларын айтп ол тура — 1970 чылда бүдүрүлгениң ажилчын бекиткениң бол- гаш коллективтин социал хөг- жүдөзүнүн комплекстиг пазын шуат амылдап кылган. Оон шала орайтады комби- нат даг-дугу төлөвөлдөдү Бүтү-инин эртем-шинчел институту-биле кады ол адыр- нин составына ук комбинат- тың бүдүрүлгеге ажыктынн талазы-биле 1990 чылга чедир перспективтиг планын амылдап кылган. Ол узун хуусаалыг пландарга үндөзү- лөш, комбинаттың чыл план- нарын тургускан, оң күссел- деин партия, профвилел бол- гаш комсомол организацила- ры контрольлап келген. Ол пландарга коллективтин хөй талаалыг ажил-чорудугазы тодү хара туттуган. ылан- гыя миңа эртем-шинчел ажилдары чорудары, оларын бүдүрүлгеге шингээди амыр- лар, чал техниканы ажиллап, технологияту чорудулгалары болбаазыраңгай ажилдары, амыг үеде амылдап турар чехтерин болгаш улаастантарын чарты эде кылмыр база оларын ту-

базыралар чехтик чедикчөк шүүрлеринин чаа модельдери- нин төлөвөлдө амылдап кы- ларына элөң каш институт- тар киржир. Бө хемчегини бот- тандырарыга чижес-биле амырға 1,8 миллион рубльди чарыглаар апаар, оон ачыын- да бүдүрүлге чылда-ла 20 муң тонна даг-дугун немей бүдү- рер, а оон дээрге «Тыва даг- дугу» комбинаттың агы ээл- чезин амылдап киргени-биле дед чыгыт. Анаа бүдүргөн бир тонна даг-дугуңуң капитал са- лышкылының бот-дезиниң 100 рубльден эвез болур ийкек, азы комбинаттың баш- тайгы элөңүн тулуп турганна- га бодаарга тос катап эвезиң.

Комбинатта бүдүрүлгени болгаш куш-ажылды эртемге үндөзүлгөн организациларныче кичээни саклап турар. Чижээ, мурунда турган 12 санмыг бот-боттарыга хамаарыла шоолуг чөк улаастантарын бол- гаш чехтерин агы үеде струк- туралыг бот-чачыргалык беш амырға чарган. Комбинаттың бодунаа машиналыг саннал- ганын ажилдадып кирген, экскаваторлар-биле радио- харылаалыг диспетчер алба- нын болгаш даг-дугуңуң херег- лекчилери-биле бага материал- техниктиг хандыртыла чехтери болгаш мажыныгерин топ аппараты-биле харылаажы делегейити тургускан. Демир орук чынында араажылга база- зазы—Абазы-биле бекдик чөз- оомо харылаа база бар.

1966-73 чылдарда комбинат- тың чартык дээринең 2,5 мил- лион хире рубльди чарыглаан. Ол үениң дургузунда бүдүрүл- геде болаазыраңгай даг-дугу даг- траиспорттук 200 хире ари- гилерин тургускан. 16 тех- нологтуг шугунар болгаш ари- гилелерин чарты кылган даг-дугуңуң чаа маркаларын бүдүрер технологиогут чоруду- га шингөттиген.

Ол мышак коллектив белең продукциянын бугу-инге хари- ылаалык болгаш чиг-этти эвезедириниң талазы-биле хөй ажилды чоруткан. Бүдү- рүлгениң бекдик мергежилдиг турум кадрларын быжылаар, оларын мергежилди бекдик талазы-биле амылдап чорудуп келген бис.

Шенелелерин чедикчелиг үндөзүлгө чедирин тургаш, а орта бистин бүдүрүлгезис улуг даг-дугуңуң савааларын болгаш ону автомашиналар чедирүп чорударын долузу-биле механи- заастарын шингөтүлгө арта бисте бар. Амыг үеде ол чугу- ла айтырыларын бирээзи бол- луп турар, чүге дээш, болбаа- зырадыга фабриказынын бугу ажилчыннарынн дөрттүң бири ол амылдаар болгай.

Ол мышак коллектив белең продукциянын бугу-инге хари- ылаалык болгаш чиг-этти эвезедириниң талазы-биле хөй ажилды чоруткан. Бүдү- рүлгениң бекдик мергежилдиг турум кадрларын быжылаар, оларын мергежилди бекдик талазы-биле амылдап чорудуп келген бис.

Сөөлү чылдарга даг болгаш транспорт чехтеринин техник- тиң хандыртылганы дыка эки- жөн. Электригил экскаватор- лар, чөр өрүмчөриңин болбаа- зыраңгай станоктары чегрелиг дериг-херекселери-биле ру- ник, а ол мышак «БалАЗ-340» деп аар чүк сөөртүр мыңпар- лымчал автомашиналар, бирээ- де-ле 180 болгаш 250 ээт күш- түг шимчелчилерлик күчүлүг буюлдорлер-биле автопорт- порт цехи хандыртылган. Ын- дыг азымыг техниктиг чарга- тылгалар бүдүрүлгениң чүгө эконимизация быжылаарыны эвез, хары-лаа продукцияның шапанын экижеринге улуг

Шак ындыг комплексти ар- га-курааларын «ажылап келгеннин ачыында комбинат секси беш чылды 4 чыл 8 ай- ларда бурн боттандырып шы- даан болгаш бө беш чылды чартык чыл бурунга доозар арга бар деп санап көргөн. Бө чылдын төңчүзүгө чедир ком- бинаттың баштайгы эөлчөриң төлөвөлдү күчүзү үш катап амыр дугулааттырар.

«Тыва даг-дугу» комбинат- тың директору, Тыва АССР- инң Дэди Советиниң депута- ды.

В. УХОВ.
«Тыва даг-дугу» комбинат- тың директору, Тыва АССР- инң Дэди Советиниң депута- ды.

